

Прохоров П. І.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ: ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ЇХНЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті проаналізовано дослідження та напрацювання вітчизняних науковців щодо визначення елементів конституційно-правового статусу суддів. Запропоновано виділяти чотири основні гарантії статусу суддів, а саме: призначуваність, незмінюваність, незалежність суддів, судова несумісність. Зазначені гарантії є необхідними для належного функціонування судової гілки як такої, що покликана здійснювати правосуддя в кожній окремо взятій державі. У статті визначено основні характеристики досліджуваних елементів конституційно-правового статусу. На підставі системного аналізу норм законодавства України висвітлено позитивні моменти, а також певні недоліки щодо забезпечення гарантій конституційно-правового статусу суддів. Також проілюстровано випадки недотримання вказаних гарантій на прикладах суперечливих рішень національних судів та практики Європейського суду з прав людини. Звернено увагу на те, що більшість гарантій статусу суддів є спільними в конституціях багатьох зарубіжних країн, незважаючи на відмінності в їхньому культурному, політичному, соціальному розвитку та правосвідомості.

Ключові слова: конституційний статус суддів, призначуваність, незмінюваність, несумісність, незалежність суддів.

Важливість судової гілки в горизонтальній системі поділу влади важко переоцінити. Судова влада, на відміну від інших гілок, не видає власних нормативно-правових актів – вона застосовує норми вже наявних, використовуючи багато допоміжних факторів, що часто є ключовим під час вирішення справ у суді (використання духу права суддею, власної правосвідомості, знань та життєвого досвіду тощо). Судову владу, на відміну від інших гілок влади, можуть здійснювати не всі громадяни, а лише спеціально підготовлені правники, що пройшли різні етапи державного відбору. Судді відіграють головну роль у функціонуванні судової гілки влади. У п. 23 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що суддя відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважений здійснювати правосуддя [1]. Для забезпечення діяльності самих суддів необхідні певні гарантії, які зазвичай містяться в конституціях демократичних держав і визначаються як конституційний статус суддів.

У працях вітчизняних науковців-конституціоналістів немає єдиного погляду на явище конституційно-правового статусу суддів, його структуру. Наприклад, В. С. Єгорова виділяє такі елементи конституційно-правового статусу судді: «1) місце суб'єкта у суспільстві та державі, його соціально-політична роль і призначення; 2) загальна правоздатність, як підстава

для залучення того чи іншого суб'єкта, що вступає у відповідній правовій якості, до конституційно-правових відносин; 3) права і обов'язки й відповідальність; 4) гарантії стабільності та реальності» [2, с. 5]. Можна припустити, що виділення окремих із названих вище елементів конституційно-правового статусу суддів є не досить виправданим, адже вони не зовсім стосуються сутності цього поняття. Зокрема, виділення загальної правоздатності особи як елементу конституційно-правового статусу судді видається не зовсім доцільним, адже конституційно-правовий статус судді є таким набором ознак та повноважень, що дають змогу судді виконувати його головний обов'язок – здійснення правосуддя від імені держави. Н. М. Шульгач та В. М. Кравчук під статусом суддів розуміють «визначені законом правові засади, що регламентують принципи та гарантії діяльності суддів, їх повноваження та обов'язки, порядок обрання (призначення) на посаду, зупинення повноважень та звільнення з посади, підстави притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, заходи їх державного і соціального захисту» [3, с. 2; 4, с. 2]. Проблемою наукових досліджень щодо конституційно-правового статусу судді є те, що часто в них конституційно-правовий статус суддів помилково отожднюють із правоздатністю, тобто можливістю здійснювати повноваження, або розглядають

статус суддів через призму конституційного статусу людини і громадянина. Деякі науковці у своїх працях занадто акцентують на значенні слова «статус», приділяють забагато уваги визначенню правового статусу суддів різними вченими [2, с. 1; 3, с. 2; 4, с. 2], проте забувають належним чином охарактеризувати елементи конституційно-правового статусу суддів.

У цій статті йдеться про такі чотири принципи щодо здійснення суддями правосуддя: призначуваність, незмінюваність, незалежність суддів, судово несумісність. Ці принципи можна вважати основними та фундаментальними в контексті конституційно-правового статусу суддів, інші (як-от принцип недоторканності, об'єктивності, компетентності тощо) є похідними від них.

Передовсім, варто зупинитися на принципі призначуваності, який полягає в процедурі формування суддівського корпусу, що передбачає незалежний конкурсний відбір, який має два етапи: «оцінку правових професійних навичок та компетенцій (“екзамен”), а також оцінку соціальних та психологічних навичок і компетенцій вкупі з додатковою оцінкою професійних юридичних навичок та компетенцій (“співбесіда”)» [5, с. 7]. Можна вважати, що обидва етапи є однаково важливими і лише у своїй сукупності зможуть дати повноцінний аналіз того, чи придатний той чи інший правник або правникия обіймати посаду судді. Варто також наголосити на тому, що «основне правило будь-якого індивідуального оцінювання суддів повинно полягати в тому, що в процесі його проведення повинна зберігатися повна повага до незалежності судової системи. Якщо індивідуальне оцінювання впливає на кар'єру, заробітну плату та пенсійне забезпечення судді або ж може призвести до звільнення його з посади, є ризик, що суддя, який проходить оцінювання, вирішуватиме справи не на підставі свого об'єктивного тлумачення фактів і законодавства, а таким чином, щоб догодити оцінювачам» [6, с. 3], саме тому використовуються різні формальні та неформальні типи, а також різні системи та способи оцінювання суддів, певні кількісні та якісні критерії, що беруться до уваги під час відбору. Добір судді має, з одного боку, «виключати можливість неформальних зобов'язань майбутнього судді перед державними і суспільними інститутами або окремими особами, які можуть впливати на цей процес, а з другого – давати можливість гарантувати ефективне і своєчасне реагування на прояви суддівського свавілля й некомпетентності та застосовувати механізм відповідальності суддів» [7, с. 8].

Часто вимоги до кандидатів на посаду судді зазначаються або безпосередньо в конституціях (ст. 127 Конституції України [8]), або у спеціальних законах (у ФРН – Закон про судоустрій у редакції 2017 р. [9], у Франції – Кодекс судоустрою в редакції 2015 р. [10]). Після успішного проходження двох етапів конкурсного відбору правник чи правникия мають бути призначені на посаду судді. В Україні, відповідно до ч. 1 ст. 128 Конституції України [8], призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя. Проблемою нині є брак кадрів у судах, через який виникає надмірна завантаженість, унаслідок чого судді змушені фактично працювати за двох (2400 незаповнених вакансій (близько 30 %) було в судовій гілці влади станом на кінець травня 2018 р. [11]). Варто зазначити, що не всі судді підтверджують відповідність обійманій посаді під час кваліфікаційного оцінювання суддів (станом на 14 грудня 2018 р. 55 суддів (близько 10 %), які пройшли кваліфікаційне оцінювання, не підтвердили відповідності обійманій посаді [12]). Процедура переведення деяких суддів із ліквідованих судів триває до трьох років: наприклад, двох суддів було ухвалено перевести з Суворовського районного суду міста Херсона (цей суд було ліквідовано 19 січня 2016 р., в повному обсязі він припинив свою діяльність 4 квітня 2016 р. [13]) на посади суддів Херсонського міського суду Херсонської області (розпочав свою діяльність 4 квітня 2016 р. [13]) лише в лютому 2019 р. [14].

Далі варто розглянути принцип незмінюваності, який полягає в тому, що судді мають призначатися безстроково або на певний період часу, протягом якого їх не може бути звільнено або позбавлено повноважень, за винятком вичерпного переліку підстав. Подібна норма міститься у ст. 107 Конституції Італії [15, с. 26] та ст. 126 Конституції України [8]. У ч. 2 ст. 97 Конституції ФРН зазначено, що, хоча судді призначаються на все життя, у разі зміни судоустрою в окрузі суддя може бути переведений в інший суд або звільнений з посади, за умови повного збереження зарплатні [16, с. 45]. У ст. 78 Конституції Японії зазначено, що судді не можуть бути звільнені з посади, крім випадків публічного імпічменту або виявлення психічних чи фізичних вад, що роблять суддю нездатним до виконання службових обов'язків [17]. В Україні підстави для звільнення судді визначено ч. 6 ст. 126 Конституції України, їх перелік є значно ширшим, ніж закріплений у Конституції Японії. Також є вікові обмеження для перебування на посаді судді. В Україні

граничним віком є 65 років: по досягненні суддею цього віку його повноваження припиняються відповідно до п. 1 ч. 7 ст. 126 Конституції України [8]. Варто також зазначити про інститут відставки суддів «у випадках проблем зі здоров'ям, через незадоволеність роботою або з інших причин (наприклад з фінансових міркувань)» [18, с. 5]. Інститут відставки передбачений ст. 21 Закону України «Про Конституційний Суд України» [21] та ст. 116 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [22]. У ст. 27 та ст. 142 цих законів відповідно містяться гарантії суддівської незалежності після відставки.

Незмінюваність варто розглядати не лише як принцип судочинства, згідно з яким суддя призначається на певний період часу, протягом якого його не може бути звільнено або позбавлено повноважень, за винятком вичерпного переліку підстав, але й з аспекту «закріплення суддів за відповідними судами». Наприклад, нормою ч. 2 ст. 53 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [22] передбачено, що, за загальним правилом, суддю не може бути переведено до іншого суду без його згоди. Ця норма відображає права суддів як суб'єктів трудового права. Часті переїзди та переведення ускладнюватимуть і негативно впливатимуть на реалізацію права особи на відпочинок. Не менш важливою є і норма ч. 2 ст. 55 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка встановлює обмеження строку відрядження судді до іншого суду одним роком. Аналізуючи зміст підстав для переведення чи відрядження судді до іншого суду, можна дійти висновку, що таке переведення та відрядження здійснюються лише у виняткових випадках, коли суддя не може більше виконувати свої професійні обов'язки у відповідному суді (наприклад, суд ліквідовано або суд припинив роботу у зв'язку з військовими діями) або ж здійснення суддею правосуддя в іншому суді є більш необхідним та доцільним (виявлення надмірного рівня судового навантаження у відповідному суді).

Фіксованість перебування суддів на посаді є ще однією важливою гарантією незалежності правосуддя, тому що обмежує сфери зовнішнього впливу на суддів, а також забезпечує їм впевненість у тому, що вони можуть бути звільнені тільки через власну некомпетентність. Наприклад, у справі ЄСПЛ «*Campbell and Fell проти Сполученого Королівства*», № 7819/77, рішення від 28 червня 1984 р., було встановлено, що «дисциплінарний суд, який приймав рішення щодо ув'язнених, міг перебувати під впливом з тієї причини, що суддям недоплачували, а також з цієї ж причини було важко знайти

компетентних суддів на довгий період виконання повноважень. Тож оптимальним вважається призначення суддів довічно або на чотири роки з повторним призначенням» [19, с. 448].

Одним із найважливіших елементів конституційно-правового статусу є принцип незалежності суддів, проголошений майже в усіх конституціях демократичних держав. У ч. 1 ст. 97 Конституції ФРН зазначено, що «судді незалежні та підкоряються лише закону» [16]; подібна норма міститься у ч. 5 ст. 159 Конституції Іспанії [20, с. 47], ч. 3 ст. 76 Конституції Японії [17], ч. 1 ст. 104 Конституції Італії [15, с. 25]. Норма про незалежність суддів не лише зазначена у ст. 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [22], ч. 1 та 2 ст. 126 і ч. 1 ст. 129 Конституції України [8], але й проходить червоною ниткою через увесь VIII розділ «Правосуддя» Конституції та взагалі через усю Конституцію України.

Законодавець, формулюючи зміст статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», фактично ототожнює незалежність судді з таким принципом верховенства права, як незалежність судочинства. Тобто в його розумінні незалежність судді уособлює описані в цій статті елементи конституційно-правового статусу судді, а також інші гарантії. Статтею 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема, закріплено недоторканність та імунітет судді, що тісно пов'язані з особливим порядком притягненням судді як до адміністративної, кримінальної відповідальності, так і до дисциплінарної. Норми щодо заборони втручання у здійснення правосуддя та відповідальності за неповагу до суду чи судді знайшли своє продовження в Кодексі України про адміністративні правопорушення та Кримінальному кодексі України, в останньому злочини проти правосуддя виділено в окремий розділ XVIII. Закріплено також уже описані гарантії фінансової незалежності суддів та інші.

Гарантії щодо принципу незалежності суддів можна знайти й у багатьох міжнародних договорах. Наприклад, у перших семи Пекінських тезах щодо принципів незалежності суддів юридичної асоціації країн азійського та тихоокеанського регіону закріплено необхідні для незалежності суддів гарантії, зокрема: підтримка незалежності з боку держави, формальне вираження незалежності в Конституції чи законі, повага до судової влади з боку інших інститутів влади, можливість суддів створювати асоціації, підтримка принципів неупередженості та незалежності з боку самих суддів стосовно своїх колег та інші [23].

Для того щоб правосуддя можна було визнати справді незалежним, воно повинно мати певні особливості. Дослідники виділяють такі: «спосіб, яким призначаються судові службовці, безпека перебування на посаді судових службовців (тривалість їх строку повноважень та загальний принцип, що вони не можуть бути звільнені інакше як через некомпетентність та неспроможність виконувати свої повноваження), наявність відповідних гарантій для захисту суду та суддів від зовнішнього тиску, а також зовнішній вигляд того, що суд є незалежним» [24, с. 59].

На жаль, судді не завжди виявляють стійкість перед зовнішніми обставинами й тиском і залишаються незалежними та безсторонніми. Наприклад, у справі ЄСПЛ «*“Совтрансавто-Холдинг” проти України*», № 48553/99, рішення від 25 липня 2002 р., було явне втручання в діяльність судової гілки влади з боку Луганського міськвиконкому, Президента України та Прокуратури. Один із суддів узагалі «публічно відмовився вести провадження у зв'язку з сильним тиском з боку сторони відповідачів» [25, п. 23]. В окремій думці судді Кабрала Баретто також ідеться про порушення принципу незалежності та неупередженості суду у зв'язку з «втручанням органів державної виконавчої влади в судовий розгляд» [25, п. 1]. Схожою є справа «*Рябих проти Росії*», № 52854/99, рішення від 24 липня 2003 р., у якій позивачка скаржилась на порушення тієї ж ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [26, п. 3]. Обставини справи полягали в тому, що позивачка все життя працювала та накопичила достатню для купівлі квартири суму грошей, але внаслідок невдалих реформ у сфері державної економіки у 1991 р. вартість її заощаджень на рахунках упала, а держава, своєю чергою, не зробила переоцінки сум грошей на депозиті для відшкодування наслідків інфляції, хоча й був відповідний закон Російської Федерації [27, п. 8]. Порушення принципу незалежності правосуддя проявлялося в тиску виконавчої влади на судову, адже держава не бажала компенсувати фінансові збитки громадянки Рябих. З цією метою, так само як і в справі «*“Совтрансавто-Холдинг” проти України*», було використано механізм перегляду в порядку нагляду справи, розгляд справи розтягнувся на строк понад шість років, а отже в обох справах відбулося також порушення принципу правової визначеності.

На жаль, в Україні також можна згадати про випадки порушення принципу незалежності правосуддя і щодо суддів Конституційного Суду України (КСУ) з боку Президента України. Одним із прикладів такого негативного впливу є рішення КСУ у справі щодо строків

перебування на посту Президента України, яким КСУ фактично дозволив тодішньому Президентові балотуватися на третій строк [28]. При цьому, як у своїй окремій думці з приводу цього рішення написав М. Д. Савенко, «воно (рішення) не містить належного правового обґрунтування, базується на неправильно застосованих та інтерпретованих положеннях Конституції України, що дає підстави припустити наявність упередженості КСУ, політичного підходу до вирішення спірного питання» [29, п. 1]. З огляду на таке твердження одного з суддів, можна припустити, що КСУ приймав це рішення під впливом з боку тогочасного Президента України, адже воно по суті є на його користь.

Також суд і судді можуть зазнавати впливу не тільки з боку держави та інших гілок влади, посадових осіб, але й з боку фізичних та юридичних осіб, як це сталося, наприклад, у справі ЄСПЛ «*Білуха проти України*», № 33949/02, рішення від 9 листопада 2006 р.: суд неодноразово виніс упереджені рішення та не був безстороннім (схилився на бік відповідача), адже компанія-відповідач (Артемівська райагротехніка) безкоштовно забезпечила суд ґратами для вікон та надала комп'ютер, а також відремонтувала опалювальну систему суду, суддя ж мав дружні стосунки з директором компанії-відповідача, а позов заявниці про відвід судді було відхилено [30, п. 9, 44].

Щодо принципу судової несумісності, то він означає заборону для судді «належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої» [8, ст. 127]. Аналогічна заборона існує, зокрема, для народних депутатів України та членів Кабінету Міністрів України, що лише підкреслює її важливість та мету. Порушення цієї заборони суддею, відповідно до ст. 126 Конституції України, є підставою для його звільнення. Вимога судової несумісності поширюється не лише на виконання суддею інших функцій, окрім як здійснення правосуддя, провадження наукової, викладацької чи творчої діяльності, а й на володіння суддею чи перебування в його власності корпоративних прав/акцій юридичної особи, що має на меті отримання прибутку (ч. 3 ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Така заборона повністю корелює зі ст. 6-4 Універсального статуту судді, прийнятого 17 листопада 1999 р. зі змінами від 14 листопада 2017 р., у якій закріплено, що «суддя не повинен займатися іншою діяльністю,

публічною чи приватною, оплачуваною чи безоплатною, якщо така діяльність не сумісна з його обов'язками та статусом судді; суддя має уникати будь-якого можливого конфлікту інтересів» [31, с. 6]. Подібні за змістом положення містяться в пунктах 37, 39 Висновку № 3 Консультативної ради європейських суддів [32, с. 5–6].

Натомість вимога ч. 1 ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо несумісності перебування на посаді судді з наявністю заборони такій особі обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади в порядку, визначеному Законом України «Про очищення влади», на думку Верховного Суду, «не відповідає вимогам щодо якості закону, його передбачуваності, суперечить верховенству права» [33]. Верховний Суд у рішенні від 27 травня 2019 р. у справі № 800/235/17 дійшов висновку, що зазначена вище вимога, оскільки вона закріплена в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», а не безпосередньо в Конституції України, «не належить до вичерпного переліку вимог щодо несумісності» [33]. Тобто, відповідно до цього рішення Верховного Суду, звільнення судді на підставі порушення ним вимог щодо несумісності допускається лише у випадку порушення заборон, закріплених у ч. 2 ст. 127 Конституції України, тоді як вимоги ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не є заборонними за своєю природою. Звільнення з посади судді на підставі ч. 1 ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що відбулося в зазначеній справі № 800/235/17, «порушує конституційні гарантії судді».

Отже, важливість принципу несумісності полягає в тому, що судді не можуть керуватися власними чи будь-якими іншими інтересами в процесі здійснення правосуддя, орієнтиром для них має бути виключно верховенство права. Принцип судової несумісності покликаний забезпечити зайнятість судді лише виконанням своїх повноважень, аби він/вона могли

докладати максимум зусиль для того, щоб ухвалити справедливе рішення.

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити певні **висновки**.

1. Гарантії конституційного статусу суддів справді ефективні лише за умови дотримання всіх чотирьох принципів: призначуваності, незмінюваності, незалежності суддів та судової несумісності.

2. Гарантія призначуваності полягає в процедурі формування суддівського корпусу через проведення незалежного та компетентного конкурсного відбору.

3. Гарантія незмінюваності полягає в тому, що судді мають призначатися безстроково або на певний період часу, протягом якого їх не може бути звільнено або позбавлено повноважень, за винятком вичерпного переліку підстав. Також судді не можуть бути переведені або відряджені до іншого суду, окрім наявності виняткових обставин для цього.

4. Гарантія незалежності суддів є багатоаспектною та виконує функцію захисту суддів від зовнішнього тиску. Це проявляється, зокрема, у забезпеченні «фінансової незалежності» суддів, наданні недоторканності та імунітету суддям, встановленні особливого порядку притягнення суддів до відповідальності, заборони неповаги до суддів.

5. Судова несумісність передбачає здійснення суддями лише такої діяльності, що є повністю сумісною з їхніми обов'язками й статусом та не створює жодного, навіть потенційного, конфлікту інтересів.

6. Усі гарантії одночасно є як субсидіарними стосовно одна одної, так і самотніми, тобто такими, що функціонують незалежно від інших.

7. Сьогодні неможливо уявити демократичну державу з ефективною судовою гілкою влади, у якій би не дотримувались вказаних вище гарантій, адже всі вони впливають із більш масштабного принципу верховенства права.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. № 4651-VI. Дата оновлення: 11.01.2019. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20190111> (дата звернення: 28.02.2019).
2. Єгорова В. С. Щодо конституційно-правового статусу суддів судів загальної юрисдикції. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 2. С. 98–103. URL: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/2897/1/18_yegorova_vs_constitution_legal_status.pdf (дата звернення: 28.02.2019).
3. Шульгач Н. М. Поняття та зміст правового статусу судді. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Вип. 8. С. 23–25. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzlubp_2012_8_8.pdf (дата звернення: 28.02.2019).
4. Кравчук В. М. Структурні елементи конституційно-правового статусу суддів в Україні: інформаційний аспект. *Правова інформатика*. 2011. Вип. 3-4(31). С. 103–107. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/11kvmuia.pdf> (дата звернення: 28.02.2019).
5. Stawa G., Van Benthem W., Moliere R. Selection and Evaluation of Judges in Ukraine : Assessment Report. *Pravo-Justice*. 2018. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/media/Selection%20and%20Evaluation%20of%20Judges%20EN%20v25%20Full%20Annex.pdf> (Last accessed: 28.02.2019).

6. Висновок № 17 (2014) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%2017.pdf> (дата звернення: 28.02.2019).
7. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. *Наукові записки НаУКМА*. 2007. Т. 64 : Юридичні науки. С. 3–9. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6972/Kozyubra_Pryu%60ncy%60py%60_verhovenstva.pdf (дата звернення: 28.02.2019).
8. Конституція України від 28 червня 1996 року. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 21.03.2020).
9. Закон про судоустрій ФРН (The German Judiciary Act) від 19.04.1972. Дата оновлення: 08.06.2017. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_drig/englisch_drig.pdf (дата звернення: 28.02.2019).
10. Кодекс судоустрою Франції (Code de l'organisation judiciaire): станом на 08.03.2015. URL: <https://wipolex.wipo.int/en/text/328663> (дата звернення: 28.02.2019).
11. Пошелюжна К. Інтерв'ю С. Ю. Козьякова. *Юридична практика*. 2016. № 22 (1066). URL: <http://pravo.ua/article.php?id=100117337> (дата звернення: 28.02.2019).
12. Уже 10 % суддів не підтвердили відповідності займаній посаді / офіційний веб-сайт ВККСУ. URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/news/uzie-10--suddiv-nie-pidtwierdili-widpowidnosti-zajmanij-posadi/> (дата звернення: 28.02.2019).
13. Оголошення про початок діяльності Херсонського міського суду Херсонської області / офіційний веб-сайт Судової влади України. 01.04.2016. URL: <https://court.gov.ua/archive/258352/> (дата звернення: 28.02.2019).
14. Дайджест подій Вищої ради правосуддя за 4-13 лютого / офіційний веб-сайт ВРП. 15.02.2019. URL: http://www.vru.gov.ua/mass_media/1148 (дата звернення: 28.02.2019).
15. Конституція Італії від 01.01.1947. URL: <http://www.jus.unitn.it/dsg/publicazioni/costituzione/costituzione%20genn2008eng.pdf> (дата звернення: 28.02.2019).
16. Конституція ФРН від 23.05.1949. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/German_Federal_Republic_2012.pdf (дата звернення: 28.02.2019).
17. Конституція Японії від 03.05.1947. URL: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html (дата звернення: 28.02.2019).
18. Kerby M., Banfield A. The determinants of voluntary judicial resignation in Australia, Canada, and New Zealand. *Commonwealth and Comparative Politics*. 2014. Vol. 52(3). P. 335–357. <https://doi.org/10.1080/14662043.2014.921402>
19. Harris D., O'Boyle M., Warbrick, et al. Law of the European Convention on Human Rights / David Harris, Michael O'Boyle, Ed Bates, Carla Buckley, et al. Third edition. Oxford : Oxford University Press, 2014. 1006 p.
20. Конституція Іспанії від 06.12.1978. URL: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf> (дата звернення: 28.02.2019).
21. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Дата оновлення: 20.03.2020. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 21.03.2020).
22. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Дата оновлення: 18.02.2020. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 21.03.2020).
23. Пекінські тези щодо принципів незалежності суддів юридичної асоціації країн азійського та тихоокеанського регіону (LAWASIA) від 01.01.1995 № 995_j78. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_j78 (дата звернення: 28.02.2019).
24. Legal digest of international fair trial rights / Office for Democratic Institutions and Human Rights. Warsaw : ODHR, 2016. 262 p.
25. Справа «Совтрансавто-Холдинг» проти України» (заява № 48553/99) № 980_043. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_043 (дата звернення: 28.02.2019).
26. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. № 995_004. Дата оновлення: 02.10.2013. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 28.02.2019).
27. Справа «Рябих проти Росії» (заява № 52854/99). URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm> (дата звернення: 28.02.2019).
28. Рішення КСУ у справі № 1-46/2003 (№ 22-рп/2003) від 25.12.2003. № v022p710-03. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-03> (дата звернення: 28.02.2019).
29. Окрема думка судді Конституційного Суду України Савенка М.Д. стосовно Рішення КСУ у справі № 1-46/2003 (№ 22-рп/2003) від 25.12.2003. № na22d710-03. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/na22d710-03> (дата звернення: 28.02.2019).
30. Справа «Білуха проти України» (Заява № 33949/02). № 974_272. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_272 (дата звернення: 28.02.2019).
31. The universal charter of the judge, adopted by the International Association of Judges Central Council in Taiwan on November 17th, 1999, updated in Santiago de Chile on November 14th, 2017. URL: https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/the_universal_charter_of_the_judge/universal_charter_2017_english.pdf (дата звернення: 21.03.2020).
32. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про принципи та правила, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%203.pdf> (дата звернення: 21.03.2020).
33. Рішення Верховного Суду від 27 травня 2019 року у справі № 800/235/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82169824> (дата звернення: 21.03.2020).

References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. No. 4651-VI. (2019, January 11). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20190111). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20190111> [in Ukrainian].
2. Yehorova, V. S. (2012). Shchodo konstytutsiino-pravovoho statusu suddiv sudiv zahalnoi yurysdyktsii [Regarding the constitutional and legal status of judges of courts of general jurisdiction]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*. *Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 2, 98–103. http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/2897/1/18_yehorova_vs_constitution_legal_status.pdf [in Ukrainian].

3. Shulhach, N. M. (2012). Poniattia ta zmist pravovoho statusu suddi [The concept and content of the legal status of a judge]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*, 8, 23–25. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nztlubp_2012_8_8.pdf [in Ukrainian].
4. Kravchuk, V. M. (2011). Strukturni elementy konstytutsiino-pravovoho statusu suddiv v Ukraini: informatsiynyi aspekt [Structural elements of the constitutional and legal status of judges in Ukraine: information aspect]. *Pravova informatyka*, 3–4(31), 103–107. <http://ippi.org.ua/sites/default/files/11kvmuia.pdf> [in Ukrainian].
5. Stawa, G., Van Benthem, W., & Moliene, R. (2018). Selection and Evaluation of Judges in Ukraine : Assessment Report. *Pravo-Justice*. <https://www.pravojustice.eu/storage/app/media/Selection%20and%20Evaluation%20of%20Judges%20EN%20v25%20Full%20Annex.pdf>.
6. Opinion No. 17 (2014) of the Consultative Council of European Judges to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the evaluation of judges' work, the quality of justice and respect for judicial independence. (2014). *arbitr.gov.ua*. <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%2017.pdf> [in Ukrainian].
7. Koziubra, M. I. (2007). The principles of the rule of law and the Rechtsstaat: the sameness of the fundamental requirements. *NaUKMA Research Papers. Law*, 64, 3–9. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6972/Kozyubra_Pry%60ncy%60py%60_verhovenstva.pdf [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). *zakon.rada.gov.ua*. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
9. The German Judiciary Act. (2017, June 8). *gesetze-im-internet.de/* http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_drig/englisch_drig.pdf.
10. Code de l'organisation judiciaire. (2015, March 3). *wipolex.wipo.int/en/main/legislation*. <https://wipolex.wipo.int/en/text/328663>.
11. Poshelyuzhna, K. (2016, May 29). Interviu Serhii Yurijovycha Koziakova. *Yurydychna praktyka*, 22 (1066). <http://pravo.ua/article.php?id=100117337> [in Ukrainian].
12. The High Qualification Commission of Judges of Ukraine. (n.d.). Uzhe 10 % suddiv ne pidtverdyly vidpovidnosti zajmanij posadi / [official web-site]. *vkksu.gov.ua*. <https://vkksu.gov.ua/ua/news/uzie-10--suddiw-nie-pidtwierdili-widpowidnosti-zajmanij-posadi/> [in Ukrainian].
13. Oholoshennia pro pochatok diialnosti Khersonskoho miskoho sudu Khersonskoi oblasti. (2016, April 1). <https://court.gov.ua/archive/258352/> [in Ukrainian].
14. The High Council of Justice. (2019, February 2). Dajdzhest podij Vyschoi rady pravosuddia za 4-13 liutoho / [official web-site]. *vr.gov.ua*. http://www.vr.gov.ua/mass_media/1148 [in Ukrainian].
15. The Constitution of Italian Republic. (1947). <http://www.jus.unitn.it/dsg/publicazioni/costituzione/costituzione%20genn2008eng.pdf>.
16. Germany's Constitution. (2012). *www.constituteproject.org*. https://www.constituteproject.org/constitution/German_Federal_Republic_2012.pdf.
17. Constitution of Japan. (1947). *japan.kantei.go.jp*. https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html.
18. Kerby, M. & Banfield, A. (2014). The determinants of voluntary judicial resignation in Australia, Canada, and New Zealand. *Commonwealth and Comparative Politics*, 52(3), 335–357. <https://doi.org/10.1080/14662043.2014.921402>
19. Harris, D., O'Boyle, M., Warbrick, et al. (2014). *Law of the European Convention on Human Rights* (Third ed.). Oxford: Oxford University Press.
20. The Spanish Constitution. (1978). *boe.es*. <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>.
21. Pro Konstytutsiynij Sud Ukrainy: Zakon Ukrainy [On Constitutional Court of Ukraine: The Law of Ukraine] No. 2136-VIII. (2017, July 13). *zakon.rada.gov.ua*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> [in Ukrainian].
22. Pro sudoustrij i status suddiv: Zakon Ukrainy [On the judicial system and the status of judges: The Law of Ukraine] No. 1402-VIII. (2016, June 2). *zakon.rada.gov.ua*. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> [in Ukrainian].
23. Pekinski tezy schodo pryntsyviv nezalezhnosti suddiv iurydychnoi asotsiatsii krain azijskoho ta tykhookeanskoho rehionu (LAWASIA). (1995, January 1). *zakon.rada.gov.ua*. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_j78 [in Ukrainian].
24. Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2016). *Legal digest of international fair trial rights*. Warsaw: ODIHR.
25. Case of Sovtransavto Holding v. Ukraine, Application no. 48553/99. (2002, July 25). *zakon.rada.gov.ua*. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_043 [in Ukrainian].
26. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. (1950). *zakon.rada.gov.ua*. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
27. Case of Ryabykh v. Russia, Application no. 52854/99. (2003, July 24). <http://www.echr.ru/documents/doc/new/003.htm> [in Russian].
28. Rishennia KSU u spravi za konstytutsiynymy podanniamy 53 i 47 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsijne tlumachennia polozhennia chastyny tretoi statti 103 Konstytutsii Ukrainy (sprava schodo strokiv perebuвання na postu Prezidenta Ukrainy). (2003, December 25). *zakon.rada.gov.ua*. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-03> [in Ukrainian].
29. Okrema dumka suddi Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy Savenka M.D. stosovno Rishennia Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynymy podanniamy 53 i 47 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsijne tlumachennia polozhennia chastyny tretoi statti 103 Konstytutsii Ukrainy (sprava schodo strokiv perebuвання na postu Prezidenta Ukrainy). (2003, December 25). *zakon.rada.gov.ua*. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/na22d710-03> [in Ukrainian].
30. Case of Bilukha v. Ukraine, Application no. 33949/02. (2006, November 9). *zakon.rada.gov.ua*. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_272 [in Ukrainian].
31. International Association of Judges. (n.d.). The universal charter of the judge. Adopted by the International Association of Judges Central Council in Taiwan on November 17th, 1999, updated in Santiago de Chile on November 14th, 2017. *unodc.org*. https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/the_universal_charter_of_the_judge/universal_charter_2017_english.pdf.
32. Opinion No. 3 (2002) of the Consultative Council of European Judges to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the principles and rules governing judges' professional conduct, in particular ethics, incompatible behaviour and impartiality. (2002). *arbitr.gov.ua*. <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA%20%E2%84%96%203.pdf> [in Ukrainian].
33. Rishennia Verkhovnoho Sudu u spravi № 800/235/17. (2019, May 27). *reyestr.court.gov.ua*. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82169824> [in Ukrainian].

Pavlo Prokhorov

CONSTITUTIONAL STATUS OF JUDGES: MAIN ELEMENTS AND THEIR CHARACTERISTICS

The article analyzes the scholars' research on determining the elements of the constitutional status of judges. The article presents the author's view on some definitions of the constitutional status of judges. The article proposes to determine four basic guarantees of the status of judges, which are necessary for the proper functioning of the judicial branch of power: the principle of appointment of judges, the principle of irremovability of judges, the principle of independence of judges, and the principle of incompatibility. The principle of appointment of judges means the procedure of formation of a judiciary; the principle involves an independent competitive selection which is divided into two stages: the assessment of legal professional skills and competences ("exam") and the assessment of social and psychological skills and competences with an additional assessment of legal professional skills and competences ("interview"). The author gives some examples that prove the fact that there are still some problems connected with the principle of appointment of judges in Ukraine. The principle of irremovability restricts the sphere of influence on judges and provides judges with the assurance that they can be removed only because of their own incompetence. A special attention is paid to the importance and necessity of the principle of independence of judges. The article also provides some examples of nihilism of the principle of independence of judges. The principle of incompatibility means that judges cannot be guided by their own interests. The author notes that guarantees of the constitutional status of judges are really effective only if all four principles are available and followed. The author pays attention to the fact that most of the guarantees of the judges' status are common in the constitutions of many foreign countries, in spite of many differences in their cultural, political, social development and legal consciousness.

Keywords: constitutional status of judges, appointment of judges, irremovability, incompatibility, independence of judges.

Матеріал надійшов 04.03.2019